

de VLEGGEL

LASTIG MAANDBLAD VOOR EDE & WAGENINGEN

OPWERKING EN DE BOM

WAFFENTAUGLICHKEIT VAN REAKTORPLUTONIUM

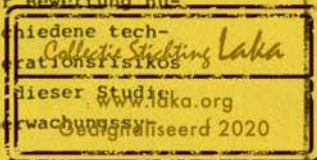
Von seiten der Kritiker wird behauptet, daß die Öffentlichkeit jahrzehntelang über die militärischen Mißbrauchsmöglichkeiten von Reaktorplutonium falsch informiert worden wäre. Heute sei jedoch erwiesen, daß mit diesem Material sehr effektive Kernwaffen mit einer Sprengkraft von mehreren Kilotonnen TNT hergestellt werden könnten. Bei paralleler Entwicklung der konventionellen Sprengtechnik sei aus metallischem oder oxidischem Plutonium innerhalb weniger Tage ein nuklearer Sprengsatz machbar.

Dazu muß festgestellt werden, daß der Nichtverbreitungsvertrag im Jahre 1969 mit der Absicht abgeschlossen wurde, alles spaltbare Material in der friedlichen Kernenergienutzung zu kontrollieren. Dabei wurde bewußt nicht zwischen Waffenplutonium und "denaturiertem" Reaktorplutonium unterschieden.

Das Ziel der Überwachung hängt nicht von der Art des Plutoniums, sondern von der Wirksamkeit internationaler Gegenmaßnahmen bei einer Verletzung des Nichtverbreitungsvertrages ab. Wesentlicher Faktor ist hier die rechtzeitige Entdeckung einer Abzweigung solchen Materials, um einen Mißbrauch für militärische Zwecke auszuschließen.

Im Rahmen einer internationalen Arbeitsgruppe zur Bewertung nuklearer Brennstoffkreisläufe (INFCE) werden verschiedene technische Möglichkeiten zur Verminderung des Proliferationsrisikos untersucht. Es ist zu erwarten, daß das Ergebnis dieser Studie zur weiteren Verbesserung des internationalen Überwachungssystems beiträgt.

IN DE B.R.D.

Colofon

DE VLEGEL

Jaargang 2 nr. 11

Prijs per los nummer: f 1,50

ABONNEMENTEN: f 7,50 voor een half jaar (= 6 nummers)

Postabonnements voor buiten dorpskernen Ede, Bennekom & Wageningen f 10,-

Abonnementsperiode lopen van mei tot oktober en van november tot april. Wil je met ingang van volgend nummer een abonnement maak dan f 2,50 (april) of f 10,- (november) over. Post f 3,25 of f 13,25.

Over maken op: Gelders-Utrechtse Bank Ede. Banknr. 92.68.74.624.

t.n.v. D. Bannink Ede

Giro van de bank: 821.000

Postadres:

Postbus 8094 of Postbus 579
Ede Wageningen

Aan dit nummer werkten mee:

Jeroen, Tanja, Joost, Arie, Sjoerd,
Hans, Mariëtte, N.N., Dirk en Jan.

Kopysluitingsdatum nr. 24:

15 februari

J N H O U D

WACKERSDORF	3
VROUWENBIBLIOTHEEK	15
NATIONALE LANDSCHAPPEN ..	16
IRAK EN DE BOM	19
ARROGANTE ZAKKEN 1 & 2 ..	23
IN BEWEGING	24

redaxioneel

Het lastigste maandblad van Ede (sinds februari '84) en Wageningen (sinds december '85), slaat opnieuw toe.

't Is maandag middag en de Vlegel moet naar de drukker. Dan nog altijd even snel een redaxioneel. Zoekend naar woorden en onderwerpen om ongeveer 20 regels vol te krijgen. Niet altijd lukt dat met wat zinnigs, zo ook deze keer weer niet, maar zinnige onderwerpen staan er al genoeg in deze Vlegel. Opnieuw! Het staat er bol van en vol mee.

En waarmee danwel? Nou, in de eerste plaats met een uitmuntend verhaal (al zeggen we het zelf) over kernenergie in de Bundesrepubliek Deutschland en Irak, over de nationale Landschappen, de vrouwenbibliotheek die deze maand in het vrouwenrefcentrum haar poorten opent, en nog veel meer.

Dan nu nog even dank aan diegene die hun abonnementsgeld reeds hebben over gemaakt, maar dat was slechts zo'n 20% van degene die dat hadden moeten doen. Bij deze dus nog een oproep: doe het en snel.

groetjes van
de Vlegel.

WACKERSDORF

"Help ons, Heer, om dit onheil voor ons en de komende generaties af te wenden." Deze zin kwam voor in een gebed van de pastoor Richard Salzl, die hij uitsprak tijdens een protest bijeenkomst op 4 februari 1985 op het marktplein in het Beierse plaatsje Schwandorf.

Eerder die dag was besloten om bij het enkele kilometers verder gelegen gehucht Wackersdorf een opwerkingsfabriek te bouwen. 's Avonds waren er al een paar duizend mensen in Schwandorf die er tegen protesteerden. Deze demonstratie gaf duidelijk aan dat het verzet daar tegen zeer groot en in alle politieke lagen van de bevolking te vinden is.

In het volgende artikel zullen de motieven achter de bouw van de opwerkingsfabriek, de redenen van het verzet, maar ook het verzet zelf en de reactie van de overheid daarop aan bod komen.

DWK

De opwerkingsfabriek wordt gebouwd door de Deutsche Gesellschaft zur Wiederaufbereitung von Kernbrennstoffen, de DWK. Dit is een orgaan van 12 elektriciteitsbedrijven.

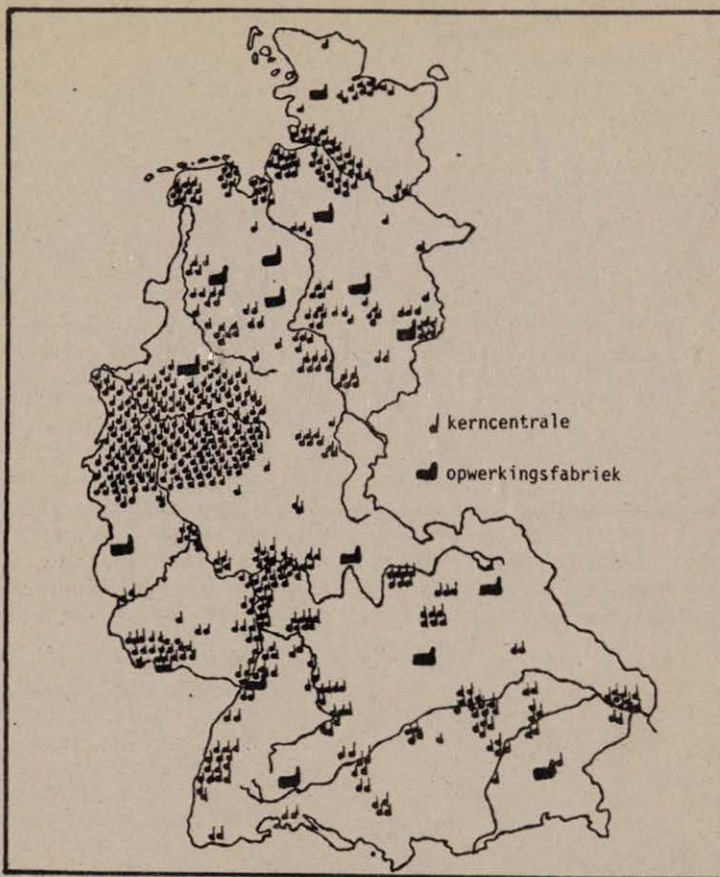
In West-Duitsland staan op dit moment 15 kerncentrales: Biblis A-2x, Biblis-B, Brunsbüttel, Grafenrheinfeld, Isar, MZFR (Grohnde), Neckar, Obrigheim, Phillipsburg-1, Stade-1, Unterweser, Würgassen, Krümmel en Gundremmingen. Tien van deze centrales zijn van elektriciteitsproductie-bedrijven die aangesloten zijn bij de DWK. De 15 centrales produceren per jaar 350 ton bestraalde brandstofstaven. Maar er zijn ook nog 12 kerncentrales in aanbouw en 8 gepland, die rond 2000 (samen) ook nog eens zo'n 310 ton uitgewerkte brandstofstaven per jaar produceren die opgewerkt moeten worden. De geplande opwerkingsfabriek krijgt een capaciteit van 350 ton per jaar. De kosten van de fabriek zijn enorm: ongeveer DM 10 miljard. Maar de geplande kosten zeggen

nooit zoveel bij dit soort dure kernenergie-objekten. Ter illustratie: Kalkar, de snelle kweekreactor, wordt 7 á 8 keer zo duur als gepland, en de Hoge Temperatuur Reactor in Hamm, wordt minstens 6 keer zo duur als gepland. Bij de aankondiging van de opwerkingsfabriek in Wackersdorf, werden als bouwkosten DM 5 miljard en als bouwtijd 6 á 7 jaar genoemd (NRC 5-2-'85). Maar volgens Der Spiegel van 30 september '85 gaat die al DM 10 miljard kosten en gaat de bouw 10 jaar duren. En dat in een half jaar tijds! Dat belooft nog wat. (Als het DM 10 miljard zou gaan kosten is het meteen het duurste industrieële projekt wat ooit in West-Duitsland is gebouwd. Door de fabriek zullen (na het bouwen) 1000 arbeidsplaatsen geschapen worden. Dat is dus DM 10.000.000.000 : 1000 = 10.000.000 Duitse marken voor één arbeidsplaats. Dat moet toch goedkoper kunnen, zou je zo zeggen. Verder moet voor de bouw van de fabriek 125 hectare bos gerooid worden, dat zijn zo'n 750.000 bomen. Kilometer lange hoge wallen met betonnen omheiningen, stalen platen en prikkeldraad zullen de bouwplaats moeten gaan beschermen (en daarna de fabriek).

redenen

De opwerkingsfabriek wordt volgens

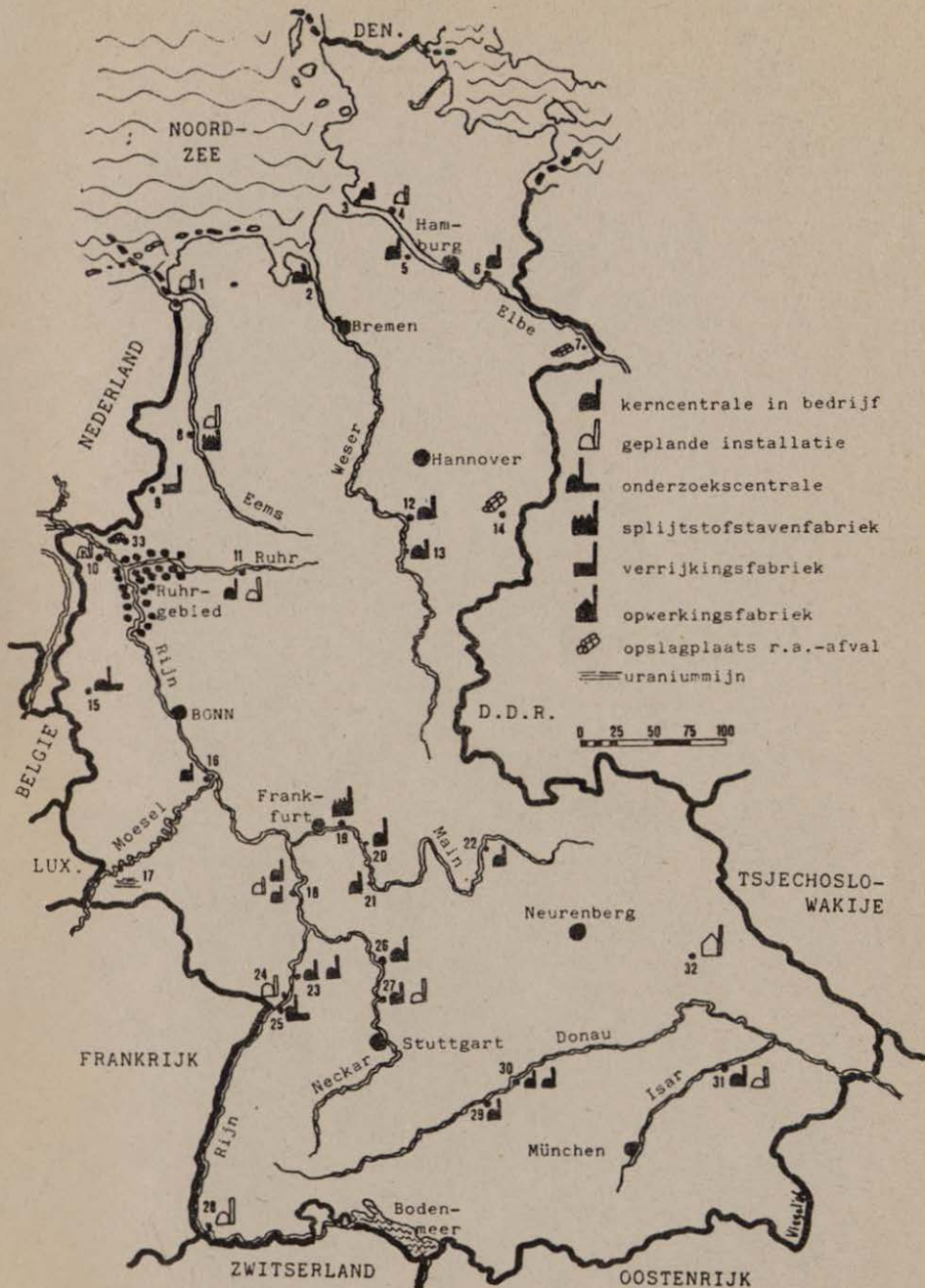
kerncentrales en opwerkingsfabrieken anno 2026, volgens de
 kernenergieplanning van 1973 in West-Duitsland.

LIJST NUKLEAIRE INSTALLATIES

(zie kaartje hiernaast)

1 Emden	18 Worms (Biblis A,B,C)
2 Essensham	19 Hanau
3 Brunsbüttel	20 Kahl
4 Brokdorf	21 Grossweizheim
5 Stade	22 Grafenrheinfeld
6 Geesthacht-Krümmel	23 Philippsburg
7 Gorleben	24 Neupotz
8 Lingen	25 Karlsruhe
9 Gronau	26 Obrigheim
10 Kalkar (kweek)	27 Neckarwestheim
11 Hamm-Üntrop	28 Wyhle
12 Grohnde	29 Pfaffenhofen
13 Würgassen	30 Gundremmingen
14 Salzgitter	31 Ohu (Isar 1,2)
15 Jülich	32 Wackersdorf
16 Mülheim-Kärlich	33 Ahaus
17 Meuzenschwand	

Nucleaire installaties in de Bondsrepubliek Duitsland

het DWK gebouwd om drie redenen die ik hieronder zal behandelen én weerleggen.

1. onafhankelijkheid van opwerking in het buitenland;
2. het opnieuw gebruiken van het terug gewonnen uranium, en
3. het winnen van plutonium voor het kweekreactor-programma.

Om met het laatste argument te beginnen. Het kweekreactor-programma is al lang stop gezet. Misschien dat Kalkar nog in bedrijf komt, maar de kans dat er nog een kweekreactor gebouwd wordt is precies 0,0%. Kalkar wordt alleen maar afgebouwd om het gezichtsverlies te beperken (ten koste van 8 á 9 miljard). Hoewel het een prototype is, is het nu al zo verouderd, dat die áls prototype totaal oninteressant is.

Het tweede argument, het terug winnen van uranium, is ook makkelijk te weerleggen, al wordt het wel eventjes een ingewikkeld verhaal waarschijnlijk.

Nu is hergebruik van grondstoffen zeer aanbevelenswaardig, maar in dit geval gaat het me net even te ver. Er is geen enkele noodzaak om uranium opnieuw te gebruiken. Omdat men dacht, 10 á 15 jaar geleden, dat kernenergie een gigantiese groei zou door maken, had men uitgerekend dat er nog voor 30 jaar uranium beschikbaar was. Maar kernenergie is ver achter gebleven bij de verwachte groei en die dertig jaar kan dus ook geen argument meer zijn, temeer omdat er ook flinke nieuwe voorraden gevonden zijn. Weliswaar niet zulk rijk uraniumerts, maar nog steeds stukken goedkoper dan het opwerken van uranium. (Rijke uraniummijnen bevatten 0,08 tot 0,03% uranium,

de rest kan je meteen weg gooien, maar deze "rijke" voorraden zijn bijna uitgeput en men ontgint nu al uranium voorraden waarvan het percentage uranium nog weer veel kleiner is: 0,0085%) Eerst maar even een technies intermezzo.

Uranium dat in een kerncentrale wordt gebruikt, moet 3-4% uranium-235 bevatten om een bruikbare kettingreactie te krijgen. Dit U-235 is splijtbaar, in tegenstelling tot U-238, waaruit de rest van de brandstofstaven bestaat. Als na 3 jaar de brandstof is uitgewerkt en uit het reactorvat wordt gehaald, bevat het veel minder uranium. En het percentage U-235 is nog maar 0,8-1,2% in plaats van de 3-4% die er in zat. De rest is U-238 en kleine hoeveelheden van andere uranium-isotopen, zoals U-232, U-234, enz. Het U-232 en zijn splijtingsproducten, zoals Thorium 228, produceren sterke béta en gammastraling.

De terug winning, die tijdens de opwerking plaats vindt, is nooit volledig. Hierdoor bevat het opgewerkte uranium altijd resten plutonium, neptunium en andere splijtingsproducten zoals ruthenium en technetium. Daardoor is dit opgewerkt uranium 5 tot 10 keer zo radio-actief als niet-opgewerkt uranium. En omdat het percentage splijtbare U-235 niet hoog genoeg meer is, zal het opgewerkte uranium eerst opnieuw verrijkt moeten worden. Daar voor moet het echter eerst omgezet worden in Uraniumhexafluoride (UF₆). De enigste fabriek ter wereld die opgewerkt uranium "verhext", is de Comurhex fabriek in Pierrelatte in Frankrijk. Deze fabriek heeft een capaciteit van 250 ton per jaar. Vanwege de hogere radio-activiteit is het verhexen van opgewerkt uranium 5 á 6 keer zo duur als van niet-opgewerkt uranium. Dan moet het uranium verrijkt worden, maar de vraag dringt zich op door wie? Er zijn maar twee ver-

rijkingsfabrieken gek genoeg om daar aan te beginnen: één in de Sowjet Unie en één in Almelo (ucn). Verder wordt een andere verrijking-fabriek speciaal daar voor gebouwd in Gronau, vlak over de Duitse grens bij Enschede. Deze fabriek zal uitgerust worden met op afstand bediende apparatuur en ontsmettings-installaties om te verhinderen dat werknemers te hoge stralingsdoses op lopen. Urenco adverteerde al in 1974 met de leus dat zij de enigste fabriek ter wereld was, dat opgewerkt uranium verrijkte. Maar onze Gijs van A. te Dordrecht ontkende zelfs in maart 1983 nog dat er in Almelo opgewerkt uranium verrijkt werd. Hij moest wel liegen (want ik kan me niet voorstellen dat 'ie het niet wist), omdat hij anders zou toegeven dat de UCN illegale activiteiten ontplooide, omdat de invoer van opgewerkt uranium in Nederland verboden is. Maar de UCN ontplooid toch al illegale activiteiten door het invoeren van uit Namibië gejat uranium, maar dat ligt juridies weer een stuk moeilijker. Maar ik dwaal af. Terug naar het argument van het hergebruik van uranium. Hoewel er dus geen noodzaak bestaat, er is immers uranium genoeg, hoewel er geen of bijna geen mogelijkheid is om het tot UF6 te verhexen en bijna geen mogelijkheid om het opnieuw te verrijken en dat dan ook nog eens allemaal veel duurder en onveiliger is (maar daar over straks meer), wordt dat nog steeds als argument gebruikt om de bouw van een opwerkings-fabriek te rechtvaardigen. Het eerste argument van het lijstje, de onafhankelijkheid van buitenlandse opwerking, is ook makkelijk te ontzenuwen. De capaciteit van Wackersdorf wordt 350 ton per jaar en de hoeveelheid op te werken brandstof met het aantal nu bestaande kerncentrales is ook 350 ton per jaar. Maar omdat tegen de tijd dat Wackersdorf gaat draaien (als het

ooit zover mocht komen, God verhoede het), het aantal kerncentrales verdubbeld is (ook dat moet Hij dan maar verhoeden), is de capaciteit bij lange na niet genoeg. Te meer daar er ongeveer 500 ton ligt opgeslagen bij de kerncentrales (en tegen die tijd veel meer) en ook nog eens 600 ton bij de buitenlandse opwerkingsfabrieken, Windscale en La Hague. In de jaren '90 lopen de contracten met die fabrieken af en kan men alles terug verwachten als het wat tegen zit. En tegen zitten is een zwak woord voor de manier van functioneren van die opwerkingsfabrieken. Windscale en La Hague (en er is geen enkele reden om aan te nemen dat dat in Wackersdorf anders zal zijn) komen niet boven 10 tot 30% van de geplande hoeveelheid op te werken brandstof. Een opwerkingsinstallatie heeft een gemiddelde levensduur van 6 jaar (niet de fabriek maar één van de installaties in de fabriek). West-Duitsland blijft hoe dan ook minstens net zo afhankelijk van opwerking in het buitenland dan nu het geval is: nu voor 350 ton, dan voor 660 ton min 350 (de capaciteit die men in Wackersdorf bij lange na niet zal halen) plus de achterstand die er nu al is = ook minstens 350 ton en zeer waarschijnlijk veel meer.

de bom

De argumenten vóór de bouw van een opwerkingsfabriek kloppen van geen kant, als een leek als ik (met behulp van wat krante-artikeltjes) dat kan weerleggen, moeten zij dat op z'n minst ook kunnen vermoeden. Om het netjes te zeggen: ze bedonderen de boel en er zijn andere argumenten. En die zijn er ook inderdaad, maar daar voor moeten we even terug in de tijd.

Bij het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog, werd het toen ontstane West-Duitsland uitdrukkelijk verboden ooit kernwapens te maken

of te bezitten. Dat vond men niet zo leuk. Een deel van de mensen die daar toch voor ijverden (halve en hele nazis) gingen belangrijke posities innemen om een voortvarend kernenergie programma op te zetten en uit te voeren. (zie kader) Een ander deel vertrok naar Brazilië, Argentinië en Zuid-Afrika om daar hun strijd voor een "eigen" atoombom voort te zetten. Hoewel een Duitse kernbom verboden was, bleef men niet bij de pakken neer zitten. Vooral Franz Josef Strauss, je weet wel, hij die Pinochet en Botha tot z'n vriendjes rekent, heeft meermalen openlijk geijverd om dat verdrag, het zogeheten "Atomwaffensperververtrag", van de baan te vegen. Toen langzamerhand bleek dat West-Duitsland een zeer betrouwbare en loyale NATO-partner was, werd dat verdrag inderdaad

veranderd. Nu werd het zo dat men tot 1995 geen atoomwapens mocht hebben/maken. Een ander verdrag wat het aantal landen met atoomwapens klein moet houden is het Non-Proliferatie Verdrag (zie meer daarover Vlegel nr 16-juni '85). F.J. Strauss zei in een interview met Die Welt op 6 mei 1977 over het NPV, dat "het juridische obstakels opwerpt op de ontwikkelingsweg van een Europese kernmacht en het de kernbewapening van het Duitse leger verbiedt". Negentig CDU/CSU'ers stemden tegen toen het parlement besloot om het NPV te ondertekenen. Zes van die 90 zitten nu echter in de West-Duitse regering. Het NPV loopt af in 1995. En dat valt mooi samen met de geplande ingebruikneming van de opwerkingsfabriek en daarmee het terug winnen van in kerncentrales gevormd plutonium.

Dr. KARL WINNACKER. Geboren in 1903. Komt bij de IG-Farben in 1933, in 1943 wordt hij president-direkteur. Van 1952 tot 1969 is hij president-direkteur van Hoechst. Hij is vice-voorzitter van het atoomonderzoekscentrum in Karlsruhe, voorzitter van het Duitse 'Atoomforum', vice-voorzitter van de Duitse atoomkommissie. Drager van het Grootkruis van de Bondsrepubliek.

Dr. KARL WIRTZ. Geboren in 1910. Tijdens de oorlog wordt hij naar Noorwegen gestuurd om de NORSE HYDRO te controleren - een fabriek die 'zwaar water' fabriceert. Na 1945: directeur van het instituut voor atoomfysika in Karlsruhe. Lid van de Duitse atoomkommissie.

Dr. ALFRED BOETTCHER. Geboren in 1913. Tijdens de oorlog directeur van Degussa, een fabriek die geheime wapens produceerde. Bovendien: commandant van de SS in Leiden. Na 1945: directeur Degussa - tot 1960. Van '60 tot '66 wetenschappelijk directeur van het kernonderzoekscentrum in Jülich. Na Nederlandse interventie: ontslag. Lid van de Duitse atoomkommissie.

Dr. WALTHER SCHNURR. Geboren in 1904. Tijdens de oorlog: wapenspecialist bij 'Dinamit Nobel'; chemikus bij IG Farben.

Verblijft van 1945 tot 1955 in Argentinië. Sinds 1955 werkzaam bij het ministerie van Franz Joseph Strauss (atoomonderzoek). Van 1956 tot 1970 wetenschappelijk directeur van het atoomonderzoekscentrum in Karlsruhe. Lid van de wetenschappelijke raad van Euratom.

Prof. Dr. WILHELM GROTH. Sinds 1937 lid van de NSDAP. Werkte tijdens de oorlog aan de ontwikkeling van de Duitse atoombom. Na 1945: leider van de werkgroep 'Fysika/Chemie' van het atoomonderzoekscentrum in Jülich. Directeur van het instituut voor fysika en chemie van de universiteit van Bonn. Lid van de Duitse atoomkommissie en het Duitse 'atoomforum'.

Prof. Dr. WILHELM FUCKS. Sinds 1937 lid van de NSDAP. Sinds 1941 directeur van het instituut voor fysika in Aken. Lid van de SA. Na 1945: lid van de wetenschappelijke raad van het atoomonderzoekscentrum in Jülich. Directeur van het instituut voor fysika in ... Aken! Lid van de Duitse Atoomkommissie.

Prof. dr. JOHANNES HANSEN. Sinds 1932 lid van de NSDAP. Na 1945 lid van de wetenschappelijke raad van het instituut voor kernenergie in Schiffbau. Lid Duitse atoomkommissie.

Plutonium dat nodig is voor de eigen West-Duitse kernmacht.

politieke druk

De opwerkingsfabriek komt in Beieren, 't Beieren van Frans Josef Strauss. Strauss die meteen na het bekend worden van Wackersdorf inperkingen van het demonstratierecht afkondigde. Strauss die in de direktie zit, samen met de minister van Financien Streibl en de minister van Economische Zaken Jaumann, van Bayernwerke. En dat Bayernwerke is weer het enigste bedrijf in de DWK dat sterk voor Wackersdorf pleitte. Er was namelijk nog een vestigingsplaats genoemd: Dragahn in Nedersaksen (tegen de Oost-Duitse grens, terwijl Wackersdorf tegen de Tsjechische grens ligt, ze schijnen iets met grenzen te hebben!) Het Rheinisch-Westphälischen Elektrizitäts Werk (RWE) was de belangrijkste voorstander van Dragahn. Maar toen Bayernwerke toezegde 10% van de niet-rendabele aandelen van RWE te kopen, waren ze ook maar voor Wackersdorf. Zo gaat dat! Een aantal partners in de DWK hadden al helemaal geen zin meer om, waar dan ook, een opwerkingsfabriek te bouwen. Begin '84 zei DWK-voorzitter Günter Scheuten bijvoorbeeld, dat er geen financiële redenen waren om een Duitse opwerkingsfabriek te bouwen. Maar het was niet alleen Bayernwerke, RWE en de deelstaatregering van Beieren, die een opwerkingsfabriek wilden. Op 23 januari 1985 besloot de regering in Bonn dat het opwerken van uitgewerkte kernbrandstof het noodzakelijke sluitstuk is van de kernbrandstof-cyclus. Dit betekent, dat in de jaren '90 -als de opwerkingscontracten met Windscale en La Hague aflopen- het bestaan van een opwerkingsfabriek in West-Duitsland een noodzakelijke voorwaarde is, voor het afgeven van vergunningen voor nieuwe kerncentrales. Minister van Binnenlandse Zaken Zimmermann, zei di-

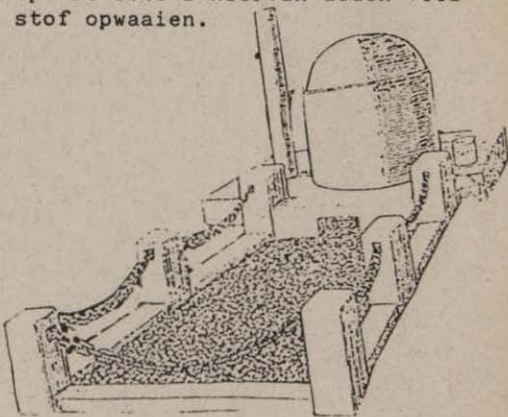
rekt na het kabinets-besluit dat de elektriciteitsbedrijven "nu een beslissing moeten nemen". En hij voegde daar aan toe: "Ik verwacht dat de DWK onmiddellijk zal beginnen met de bouw van een Duitse opwerkingsfabriek". En de beslissing van de DWK viel dus 2 weken later: op maandag 5 februari 1985.

Op 27 september '85 is de eerste deel-bouwvergunning afgegeven door de Beierse minister voor Milieuzaken Alfred Dick. Het is een vergunning voor het bouwrijp maken van het terrein, dus het kappen van 125 hectare bos, de bouw van een omheining om het bouwterrein te beschermen, de bouw van een brandstof-opslaggebouw, centrale werkruimtes en een testinstallatie. De bouw van het belangrijkste opwerkingsgedeelte moet in '87 beginnen. Er zal opgewerkt worden door middel van het Purex-procedure. Hoe gaat dat nou ongeveer? De brandstofstaven worden in blokjes van 2,5 cm gezaagd, die worden opgelost in heet water met geconcentreerd salpeterzuur. Hier komen de gasvormige splijtingsprodukten vrij, zoals krypton, tritium en jodium. De stukken buis vergaan niet en worden er uitgezeefd. Om nu het plutonium en het uranium er uit te halen, wordt de opgeloste splijstof in het water met salpeterzuur in een buis-vormige installatie gepompt. Van bovenaf, omdat water zwaarder is dan het oplosmiddel en dus (sneller) naar beneden beweegt. Onderin komt een oplosmiddel binnen dat zo geselecteerd is dat het alleen het uranium en plutonium op pikt en de rest niet. Het oplosmiddel is lichter en beweegt dus naar boven. Om te zorgen dat het oplosmiddel in staat is het uranium en plutonium uit het water te halen worden oplosmiddel en water heel fijn verdeeld. Dat gebeurt met een aantal doorboorde platen, waar tussen water en oplosmiddel door middel van een zuiger steeds opnieuw doorheen worden geparst.

verzet

Een in opdracht van DWK uitgevoerde opiniepeiling in de omgeving van Wackersdorf, maakte reeds in 1982 duidelijk dat meer dan 50% van de bevolking tegen een opwerkingsfabriek in Wackersdorf was. Nu zal dat ongetwijfeld veel meer zijn, want de permanente aanwezige politiemacht, die je 's avonds als je naar het café wandelt met mitrailleurs aanhouden en fouilleren, zal wel niet erg gunstig werken voor de goodwill die de opwerkingsfabriek eventueel nog bezat. Precies 53.366 personen, bedrijven en gemeentes hebben bezwaar aangetekend tegen de bouw. Ook dat wijst op het grote aantal tegenstanders. De politie vreest dan ook "bürgerkriegsähnliche Auseinandersetzungen", zoals onze burens rechts dat zo treffend uit kunnen drukken (Der Spiegel 30-9-'85). Weliswaar willen de Grünen geen veldslagen bij de bouwplaats, maar dat bewijst alleen maar opnieuw dat ze (nog) niet door hebben dat het geweld van politiezijde komt. Leuke voorbeelden omdat te illustreren zijn er in de recente historie van West-Duitsland genoeg, maar ook bij Wackersdorf is dat nu al enkele keren duidelijk gebleken. Op 12 oktober '85 was er in München een grote demonstratie tegen de bouw. 50.000 demonstranten liepen al vreedzaam te wezen door het centrum van München. 's Avonds was er een enorm straatfeest. Zo tegen negenen werd de wijk opeens omsingeld door 2000 ME's. Ze begonnen charges uit te voeren en op mensen in te slaan. Feestvierenden dansende mensen. Ongeveer 200 mensen werden gearresteerd, de meesten op weg naar huis toen ze in de trein wilden stappen. De volgende dag werd iedereen (op 1 na) weer vrij gelaten. Veel verwondigen werden veroorzaakt doordat mensen achter de politiebarrikades werden afgetuigd. Volgens de politie was ingrijpen noodzakelijk,

omdat er op grote schaal vernielingen werden aangericht. Alleen bleek men niets te kunnen vinden wat er eventueel vernield zou kunnen zijn, vóór dat de politie ingreep. Het enigste wapenfeit was een fles die naar een politieauto werd gegooid. Maar dat, bleek al snel, was gedaan door een agent in burger, een politieprovokateur dus. Dat na het politieoptreden de zaak alsnog uit de hand liep, was logies, van te voren aan te zien komen en, waarschijnlijk, ook de bedoeling en ingecalculeerd door justitie. Later bleek ook nog dat er die avond geen commandant aanwezig was geweest voor die 2000 ME's. Nog een voorbeeld waar bij het politieoptreden kwaad bloed zette, en waardoor veel mensen, vooral uit de omgeving, geradicaliseerd zijn. Op 15 augustus werd een deel van het bos, wat gerooid moet worden, door enkele honderden activisten (es) bezet. Ze gingen bezig om een Vriendschapshuis te bouwen, maar werden dezelfde dag nog door 300 ME's verwijderd. Door dat de politie met gummknuppels (en soms ook wel met de blote vuist) de geweldloze demonstranten(es) gericht in het gezicht sloegen, liepen veel mensen bloedende verwondingen op. De foto's hiervan deden veel stof opwaaien.

argumenten verzet

Het brede verzet tegen de opwerkingsfabriek wordt vanuit drie

hoofd-argumenten gevoerd: veiligheid, de rendabiliteit en het militaire aspect.

VEILIGHEID: Een draaiende opwerkingsfabriek loost routinematig grote hoeveelheden in het milieu. Zo bestaat bijvoorbeeld 30% van de hoeveelheid splijtstof, die wordt terug gewonnen bij de opwerking, uit radio-actieve edelgassen. Deze worden via de schoorsteen op het milieu losgelaten, als de kernbrandstof is opgelost. Het is technies mogelijk om tenminste een deel van deze gassen op te vangen in filters, maar de DWK wil om financiële redenen geen filters. Daarom ziet DWK in haar "veiligheidsrapport" uit 1983 voor de bouw van een opwerkingsfabriek af van de installering van filters voor crypton-85 en carbon-14, omdat volgens hen "de radiologische effecten op het milieu klein zijn in vergelijking met andere nucliden". In dat zelfde rapport staat echter, dat crypton-85 zorgt voor 10% van de verwachte jaarlijkse uitstoot. Hiermee enigszins in tegenspraak is het feit dat DWK er in heeft toegestemd hoge schoorstenen te bouwen om te helpen in de strijd tegen de afsterfing van de bossen, die volgens sommigen te wijten is aan de combinatie van radio-activiteit en zure regen.

Andere veiligheidskwesaties zijn de onvermijdelijke besmetting van drinkwater en het feit dat opwerking van uitgewerkte brandstof 30 (dertig!) keer zo veel radio-actief afval oplevert dan onmiddellijke opslag van uitgewerkte brandstof. Een ander belangrijk punt is het transport. Als de fabriek klaar is zullen er ruim 50 transporten van en naar de fabriek PER WEEK gaan. Dat betekent 2860 transporten per jaar en in 35 jaar (de geplande bedrijfstijd) 100.000 transporten. Met alle gevolgen van dien: kans op ongelukken en als gevolg daarvan besmetting van grote delen van West-Duitsland en Tsje-

choslowakije. Maar ook de enorme bewaking en beveiliging die daarvoor nodig is.

RENDABILITEIT: Opwerken kan niet gerechtvaardigd worden vanuit het oogpunt van economische haalbaarheid. De officiële kosten van de fabriek worden nu geschat op DM 10 miljard, maar dat zegt niet zo veel. Waarschijnlijk wordt het veel duurder. Daarnaast is er geen vraag naar opgewerkt uranium, omdat er een overschot aan natuurlijk uranium is op de wereldmarkt. Het enige "civiele" gebruik van plutonium, dat ook wordt teruggewonnen, kan in het kweekreactor programma. Maar ook daarris geen vraag naar omdat ook kweken niet rendabel is.

Dan nu even een verhaaltje over hoe duur opwerken is. Een 1000MW kerncentrale produceert ongeveer 30 ton gebruikte brandstof per jaar. De opwerkingskosten zijn ongeveer 4000 gulden per kilo(!). Dus het kost ongeveer 120 miljoen gulden, om die 30 ton op te werken. Uit de 30 ton gebruikte brandstof komt ongeveer 300 kilo plutonium, waarvan ongeveer 200 kilo splijtbaar is. De verkoopprijs is ongeveer f 14.400,- per kilo, oftewel f 2.800.000,- voor 200 kilo.

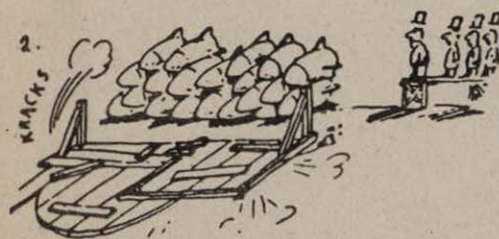
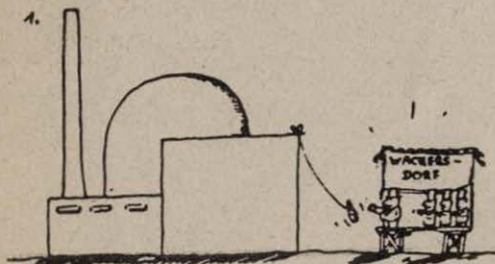
Uit die 30 ton komt ook nog ongeveer 28,5 ton uranium, dat tegen de huidige marktprijs van f 130,- per kilo verkocht kan worden voor ongeveer 3,7 miljoen gulden. (Maar wie wil dat kopen als het "verhexen en verrijken 5 á 6 keer zo duur is als met natuurlijk uranium?) Maar even het rekensommetje afmaken: verkoop van het plutonium en uranium zal dus ongeveer 6,8 miljoen gulden opbrengen. Maar de opwerking zelf kost 120 miljoen. Dat is dus op elke 30 ton een verlies van 113 miljoen gulden!

MILITAIR: De opwerkingsfabriek in Wackersdorf zal elk jaar 5,7 ton plutonium terug winnen uit 350 ton uitgewerkte brandstof. Dit plutonium kan gebruikt worden voor de productie van kernwapens. (Voor

een doorsnee kernbom heb je aan een kilo of tien wel genoeg.) Enige bladzijden geleden werd al duidelijk dat er door veel mensen geijverd wordt voor een "eigen" West-Duitse atoommacht. En dat is, als de fabriek eenmaal werkt, zeer eenvoudig.

Frank Barnaby, toen nog voorzitter van SIPRI, zei in 1979, tijdens een hoorzitting in Dragahn (Gorleben) over de mogelijke bouw van een opwerkingsfabriek daar, het volgende:

"De bouw van een opwerkingsfabriek, die eigendom is van de Bondsrepubliek Duitsland, zal ontegenzeggelijk de verdenking oproepen, dat minstens één van de doelen van de fabriek zal zijn West-Duitsland de optie te geven op produktie van kernwapens voor een landelijke kernmacht binnen een zeer korte tijd".

ontruiming

De eerste ontruiming van het toen nog niet gekapte bos, vond, zoals gezegd op 15 augustus plaats. 300 ME'ers tegen een paar honderd demonstranten(es).

Zaterdag 14 december '85 werd het deel wat toen al wel gekapt was, opnieuw bezet. Er werd weer begon-

nen met de bouw van een hutendorp. Zondags kreeg men gezelschap van een paar bussen vol Grünen, die hun jaarlijkse congres onderbraken, om hun solidariteit te tonen met de bezetterssters in Wackersdorf. Maar toen de prominenten maandag 16 december weer weg waren, begon de ontruiming. Duizenden demonstranten(es) en 2000 ME'ers, die, opnieuw, als beesten te keer gingen. Honderden mensen konden door de politie-versperringen de bouwplaats niet bereiken. Mensen uit de naburige dorpen die spullen voor het hutendorp kwamen brengen, zoals dekens, stro, eten, etc., werden door de politie met traan-gas ontvangen. Een inwoner van Schwandorf werd door een politie-auto het ziekenhuis ingereden en een aggregaat, noodzakelijk voor de EHBO, werd in beslag genomen. Opnieuw veel gewonden en arrestanten. Er is, tussen haakjes, een wetsontwerp, waarin een eigen EHBO ploeg door de demonstranten verboden wordt. Tot 6 januari '86 zijn er in (de buurt van) Wackersdorf al 1037 mensen gearresteerd.

Toen de houthakkers op 20 december met kerstvakantie gingen, werd er meteen weer begonnen met de bouw van een nieuw, imposant hutendorp. Op de toegangswegen werden massieve barrikades van de al gekapte boomstammen opgeworpen en ingegraven. Verder werden er tankgrachten gegraven. In het kamp was het een komen en gaan van veel heel verschillende mensen. De teksten van Ulrike Meinhof en de zwarte vlag wapperden naast een, uit een boom gesneden, Jezus aan het kruis (die officieel ingewijd was door een pastoor die op het kamp woonde). Vierentwintig uur per dag vloog er een politie-helicopter laag boven het hutendorp die alles filmde. Mensen uit de direkte omgeving brachten veel van hun tijd door op het kamp en toonden hun sympathie door spullen mee te nemen die goed te gebruiken waren op het kamp: stro, spijkers, eten, bier, wijn,

etc. Sommige boeren kwamen met hun paarden om boomstammen te verslepen en daar barrikades van te bouwen.

Zaterdag 4 januari gebeurde er in de Verenigde Staten een ongeluk met een container UF6 bij een verrijningsfabriek. Net als hier in Nederland waren in Duitsland de eerste berichten erg vaag. Vooral over bij welk soort fabriek het ongeluk was gebeurd. Men dacht aan een opwerkingsfabriek. Er viel 1 dode en tientallen gewonden. Een in allerijl georganiseerde demonstratie in Wackersdorf trok 30.000 mensen.

Men wist dat er op 6 januari weer begonnen zou moeten worden met kappen. Op 3 januari begon de politie al de barrikades op de toegangswegen op te ruimen. Daarbij werden 2 mensen gearresteerd. Een paar honderd mensen hielden een zwaai-axie bij het politie-buro waar ze vast gehouden werden. Op de terugweg werden nog eens 134 mensen opgepakt met de aanklacht: gewelddadige poging tot bevrijding van arrestanten.

Maandags de 6de gebeurde er echter niets. Dinsdagmorgen echter wel. Vier helicopters maakten duidelijk dat de ontruiming zou beginnen. De

tanks schoven de wegversperringen aan de kant. Op dat moment waren er ongeveer 1500 mensen op het kamp. Daarvoor had de overheid 5000 man oproerpolitie opgeroepen. De geweldloze demonstranten werden letterlijk van het terrein afgeveegd. 760 mensen werden gearresteerd. Een aantal van hen werden opgesloten in een tot gevangenis omgebouwde bus. De cellen waren echter wel 'n stuk kleiner: 70x70x160 centimeter! Je kan er verdomme niet eens recht op in staan! Bij een sympathiserende boer werd een inval gedaan: vloeren werden opengebroken en persoonlijke bezittingen werden of vernield of meegenomen. Stillen reden veelvuldig in op demonstranten en er werd flink geknuppeld.

opleving akb?

Het verzet tegen kernenergie lijkt in West-Duitsland sterker dan het een hele tijd is geweest. In (het midden van) de jaren zeventig was de westduitse anti-kernenergie beweging verreweg de sterkste van Europa (en ver daar buiten). Maar door het enorme politiegeweld wat ze op zich af kregen, waarbij gewoon demonstreren niet meer mogelijk was zonder complete veldsla-

Politie ontruimt protestkamp bij Beierse opwerkingsfabriek

Van onze correspondent
JOS KLAASSEN

BONN — De Beierse politie is dinsdag begonnen met het ontruimen van de kampen van mensen die in Wackersdorf demonstreren tegen de bouw van een fabriek voor het opwerken van uranium. Er hebben zich daarbij geen incidenten voorgedaan.

Op het terrein waar de opwerkingsfabriek wordt gebouwd gingen arbeiders gisteren weer na een onderbreking van acht dagen aan de slag met het rooien van bomen.

De Bondsdagfractie van de Groene Partij in West-Duitsland heeft gisteren geprotesteerd tegen de ontruiming van het blokhuttenkamp dat de tegenstanders van de fabriek hadden opgezet en waarin zij, zelfs in de bittere Beierse kou, hebben „overwinterd”.

Afgelopen weekeinde had de politie in Wackersdorf 134 deelnemers aan een demonstratie die niet tevoren gemeld was opgepakt. Volgens de politie waren de betogers van plan geweest twee tegenstanders van de opwerkingsfabriek die vrijdag waren gearresteerd wegens verzet tegen de politie.

gen, waarbij vele duizenden gewonden vielen (en vaak zwaar gewonden), waarbij mensen tot jaren gevangenisstraf werden veroordeeld (en zelfs zich genoodzaakt zagen te vluchten naar het buitenland), waarbij de pershetze ongekende vormen aannam, waarbij invallen bij -en inbeslag name van anti-kernenergie bladen zo ongeveer vaker voor kwamen dan een file op een toeristische route, waarbij een individu die een megafon bezat (en daar door gesproken had) persoonlijk aansprakelijk werd gesteld, voor de schade die de demonstratie opleverde (omdat hij/zij volgens justitie "invloed had kunnen uitoefenen op het verloop van de demonstratie"), etc, nam de anti-kernenergie beweging numeriek snel af. Toch is er steeds een redelijk sterke akb gebleven, maar, en die ontwikkeling kwam niet geheel zomaar uit de lucht vallen, in steeds kleinere groepjes, voorzichtiger opererend, meer ondergronds, kleine heftige axes (zie ook het krantartikel). Dit zelfde zie je overigens ook in Nederland gebeuren, denk maar aan Willy Wortel & de Lampjes (sabotage van hoogspanningsleidingen) en groepen als "De Wraak van Jonkheer De Brauw".

De bouwonderneming die de opdracht van de bouw van de opereringsfabriek in Wäckersdorf heeft gekregen, lijkt daar ondertussen aardig de klos van te worden. De Firma Ellert

Bonn: aantal aanslagen neemt toe

BONN, 4 juli — Het aantal politiek gemotiveerde gewelddaden tegen industriële installaties en overheidskantoren is in West-Duitsland licht toegenomen in vergelijking met een jaar geleden.

Volgens regeringswoordvoerder Friedhelm Ost zijn dit jaar tot nu toe 160 politiek gemotiveerde bomaanslagen en brandstichtingen gepleegd tegen 138 in de eerste helft van vorig jaar. Het aantal brandstichtingen tegen industriële installaties en overheidsgebouwen bleef met 111 in beide periodes gelijk, maar het aantal bomaanslagen steeg van 27 naar 49. Volgens Ost is minister van binnenlandse zaken Zimmermann "hoogst verontrust" over deze ontwikkeling.

De Westduitse autoriteiten menen dat de links-extremistische Rote Armee Fraktion verantwoor-

delijk is geweest voor 21 van de aanvallen in de eerste zes maanden van dit jaar, tegen 16 in dezelfde periode van 1984. Rechts-extremisten worden verantwoordelijk gehouden voor vier aanvallen dit jaar, evenveel als een jaar geleden. De belangrijkste doelwitten van de aanslagen waren installaties voor kernenergie en daarmee verband houdende installaties (21 gevallen), politiekantoren en auto's (negen gevallen) en de wapeningsindustrie (zes gevallen). (UPI)

NRC.

4 JULI 1985

is een groot aannemingsbedrijf, die vooral in de wegenbouw zit. Dat betekend dat er veel materiaal, machines enzo, her en der in het land staan. Die machines worden de laatste tijd bij bosjes tegelijk vernield: suiker in de tank, in brand gestoken, banden en leidingen kapot, etc. Een 3-sterrenaxie zag het licht toen nachtelijke knutselaars een grote bulldozer van Ellert aan de praat kregen en die vervolgens over een kompressor, ook van Ellert, lieten rijden. Allebei kaduuk.

Toch is het ook bemoedigend dat er nu weer zoveel mensen tegelijkertijd en samen in actie komen tegen kernenergie. En dat het verzet een zeer brede plaatselijke en regionale basis en actieve ondersteuning heeft.

dirk

00 ++ BIBLIOTHEEK

In Februari hoopt het vrouwentrefcentrum de vrouwen bibliotheek te openen.

Het idee voor deze aktiviteit is ontstaan, doordat groepen binnen het centrum, zoals bijvoorbeeld de VOS-groep, over boeken beschikken. Maar deze komen nooit verder dan de cursistes. Bovendien constateren wij dat de openbare bibliotheek over weinig vrouwenboeken beschikt. Daarom hebben we besloten een vrouwenbibliotheek op te zetten.

130 titels

Vorig jaar is daarover subsidie aangevraagd uit de emancipatiepot, maar de gemeente vond dit geen emancipatoire aktiviteit, dus subsidie kwam er niet.

Wij vonden echter dat het probleem bleef. Vandaar dat we besloten om toch maar aan de slag te gaan. De stichting Vrouwentrefcentrum kon honderd gulden beschikbaar stellen, geen vetpot, maar genoeg om te starten.

Op dit moment zijn er 130 titels, ook bij elkaar gebracht door vrouwen die hun eigen boeken af hebben gestaan. Een aantal onderwerpen die aan de orde komen zijn: Werkloosheid, Feminisme en Socialisme, teksten van Joke Smit, kindermishandeling, medicijnverslaving, abortus, vrouwen en de psychiatrie, vrouwen tegen apartheid, de vrouw in de mannenmop, zwangerschapsyoga en vele anderen.

De bibliotheek zal op dinsdagmorgen van 10 - 12 uur open zijn. Dan kunnen boeken voor f 0,50 per stuk worden geleend. Ook is het mogelijk tijdens de openingsuren boeken te lezen. Tijdschriften zoals Opzij zijn eveneens aanwezig. Voor onderzoek naar, of scripties over vrouwenzaken is veel documentatie.

Op deze manier hopen we informatie over vrouwenzaken onder een groter publiek te brengen en het lezen te stimuleren. Immers, boeken zijn erg kostbaar en voor met name

vrouwen bijna niet te betalen.

subsidiestop

Graag willen we in verband met de opzet van de vrouwenbibliotheek, het volgende ook onder de aandacht brengen: Het Vrouwentrefcentrum krijgt nog één jaar subsidie. Dan is het afgelopen. Dat betekent dat elke participerende groep in het centrum haar eigen financiën moet regelen. Dat betekent dat het trefcentrum geheel afhankelijk wordt van de groepen.

Zij kan zelf geen groepen meer opzetten en zeker niet meer op directe hulpvragen inspringen, zoals vaak gebeurt. En dat zijn juist de belangrijkste onderdelen van het trefcentrum. Hulpvragen opvangen en direct hulp bieden. Dat kan in de toekomst niet meer, omdat voor elke aktiviteit een jaar van tevoren subsidie moet worden aangevraagd. Daar zijn we erg boos over, want we vinden dat je mensen niet een jaar kan laten zitten met problemen, met alle gevolgen van dien.

De bibliotheek kon nog worden opgezet, omdat we dit jaar nog subsidie krijgen. Maar zij zal dan in 1987 opgeheven moeten worden, omdat de gemeente dit geen emancipatoire aktiviteit vindt en het niet wil subsidiëren. Het trefcentrum kan dan niet meer bijspringen, omdat de groepen geheel afzonderlijk draaien.

Dat kan betekenen dat het overleg tussen groepen wat na jaren is opgezegt, in één klap weer vernietigd wordt. Maar we blijven niet stilzitten.

bel!

Als er vrouwen zijn, die hun vrouwenboeken willen afstaan aan het trefcentrum, eventueel tegen een geringe vergoeding, dan kunnen ze contact opnemen met:
Gerrie van Willigenburg: tel.
Mariëtte de Winkel:
Allebei in Ede:

Bel!

NATIONALE LANDSCHAPPEN

De politiek heeft natuurbeheer een hoge prioriteit gegeven. En dat werd ook wel eens tijd, want de natuurgebieden staan er niet al te florissant meer bij.

Aan dit loyale gebaar zit wel een kleinigheidje vast. Het mag er geen duit duurder door worden.

oorzaken

Dit is nogal opmerkelijk voor zo'n hoge prioriteit, want, zou je vasthouden aan het principe de oorzaken van alle narigheid te bestrijden, dan zouden de kosten van natuurbeheer dramatisch stijgen.

Vooraf milieubeleid zou een aardige nota indienen en die worden kennelijk niet door de staatskas gedekt. Een andere moraal leert ons, dat de vervuiler zelf die rekening moet betalen. Op illegaal storten van gif en wat andere gevallen na, is de vraag wie, principiële, de vervuiler is, een alles behalve uitgemaakte zaak.

Het is analoog aan het bouwen van boten. Maakt het water het bouwen van boten noodzakelijk, of de mens die zonodig naar de overkant wil? Of, om wat dichterbij huis te blijven, zijn het de omstandigheden waarom er zoveel mest geproduceerd wordt, of is het een bewuste keuze van de veetelers om alle hooischuren in stront om te zetten? Laten we maar kiezen waar de meeste mensen voor voelen. De gene die het dichtst bij de vervuiling staat is de vervuiler. Op de veluwe zijn dat veetelers, landbouwers, campingbazen, lokale

kooplieden en allerhande bedrijven. De vervuiler laten betalen zou wel eens een blauwdruk kunnen zijn, om deze ondernemers massaal over de kling te jagen. Veel veluwenaren zullen dit niet leuk vinden. Beleid dat er op gericht is mensen brodeloos te maken, is nooit aantrekkelijk geweest. Ook voor natuurbeheerders niet.

gevolgen

Behalve oorzaken zijn er ook nog gevolgen. De gevolgen van een elendig milieu zijn onbehoorlijk duur. In Hengelo vond een mevrouw dat tijdens het koken de aardappels gingen stinken. Bij nader onderzoek bleek dit door het giftige HCH te komen, dat gedeeltelijk in een woonwijk en gedeeltelijk op landbouwgrond aldaar, werd aangetroffen. Vanwege de kostenbeheersing is alleen de grond in de directe omgeving van woningen afgegraven en vervangen door goedkoop zand. De volkstuintjes en de landbouwgronden, waar een grijze laag pure HCH werd aangetroffen, komen voorlopig niet aan de beurt. Een incident van een paar minuten op het journaal van maandag 13 januari. In de Volkskrant van

GIFTUINTJES WORDEN AFGEGRAVEN

Een graafmachine maakt een begin met het afgraven van honderd tuinen in de Hengelose wijk Berflo Es, die zijn verontreinigd met hexachloor-cyclohexaan (HCH).

foto ontbreekt Foto APA

dinsdag een foto met wat tekst, op bladzijde 11. Het incident stelt niet veel meer voor. De schoonmaakkosten wel, 75 miljoen.

Na alles wat we al gezien hebben, blijft de verbazing. Met hoeveel verbazing hebben we niet gekeken naar het afbreken van nieuwbouwwijken? Het had wel wat weg van lego, alleen was dit een tikkel-tje duurder. Verbaasde gezichten kun je nog steeds zien bij vakantie-gangers op heidevelden die in graslanden veranderen, en in bossen, waar je door het loof kunt kijken. En dan vooral bij mensen die het nog anders hebben meege-maakt.

Campingbazen en kooplui maken zich daar nogal zorgen over en houtvesters uiteraard ook. Zij krijgen te maken met een ander soort van gevolgen: hun inkomen. De economische waarden die natuurgebieden al eeuwen als van zelsprekend hebben, worden momenteel op een gevoelige manier de nek omgedraaid.

initiatief

Voor Den Haag was dit het teken eens wat initiatief te nemen. Die Den Haag toch.

Vele plantensoorten waren al zeldzaam geworden. Veel groot wild had stress. Wild in het algemeen was al schuwer dan ze van nature al zijn. Veel vogel-populatie's lieten duidelijk merken dat ze het moeilijk hadden. Op het journaal van woensdag 15 januari kregen we te horen, dat er in Nederland 57 vogelsoorten met uitsterven worden bedreigd.

Waterschappen in natuurgebieden kunnen steeds moeilijker voor verantwoord drinkwater zorgen. Montferland was de eerste die het waterwingebied gesloten heeft en het

drinkwater van elders laat komen. Ecologen hadden al aardig wat ge-roep naar dovemans oren achter hun kiezen, toen Den Haag, gelukkig, een paar pittige rekeningen moest betalen. De toeristen-industrie wist bovendien zeker, dat de omzet stukken beter is geweest. En zo kwam natuurbeheer toch nog aan z'n opsteker: het kreeg een hoge prioriteit. Uiteraard mocht dit geen cent kosten. Hoe dit te rijmen viel met de grote investeringen die nodig zijn, zou men later wel bezien.

landschappen

Nu rijmt het van z'n leven niet en heb je een Haagse wending nodig om er uit te komen. De truc die hiervoor nodig was, die kwam er ook en wordt aan de man gebracht onder de naam Nationale Landschappen. Voor de honderden grote en kleinere natuurgebieden die Nederland toch nog heeft, zijn er 20 uitgezocht, die op de lange termijn, de bescherming krijgen van nationaal landschap, wat dat dan ook in mag houden. Van die twintig gebieden heeft men er vijf uitgezocht, die tot de jaren negentig als eerste aan de beurt zijn. Het zijn gebieden die, behalve door hun grote natuurwaarden, ook economies van belang zijn, zoals de Waterlanden bij Amsterdam en het grootste aan-ééngesloten natuurgebied van Nederland, de veluwe. Vanwege haar grootte is de veluwe in deelgebieden opgesplitst (zie kaartje). Aan de deelgebieden zuid-oost en noord-oost wordt gewerkt. Nu is het deelgebied zuid-west aan de beurt. Dit bevat de gemeenten Barneveld, Ede, Wageningen, Renkum en Arnhem. Als de planning naar behoren werkt,

wordt er in de periode februari 1986 tot februari '87 een plan uitgewerkt hoe het in de toekomst met dit deelgebied verder moet. Over het welvaren van dit karwei valt allicht wel wat te vermelden. Laten we maar afwachten en ons roeren zolang er geroerd kan worden.

Over het verschijnsel "Nationale Landschappen", dat met veel elan wordt gepresenteerd, kan ik maar moeilijk enthousiast worden. Het heeft er alle schijn van dat veel gebieden met bepaalde natuurwaarden worden opgeofferd voor enkele natuurgebieden die daardoor een gouden handdruk kunnen krijgen. Je doet op die manier niet over-

dreven veel aan het mondiaal bestrijden van de moeilijkheden. En de gevolgen, die daardoor ook in de toekomst niet gering zullen zijn, worden slechts plaatselijk wat glad gestreken. De grijze, pure HCH-laag in het Hengelose buitengebied, wordt voorlopig gelaten voor wat het is. Pech dat het geen nationaal landschap is geworden.

teleurgesteld

Behalve een slecht milieu, zoals zure regen, verdienen oneigenlijke argumenten en ouderwetse en achterhaalde ideeën, over hoe je natuur moet beheren, een hele eervolle vermelding. Hoe dit met de nationale landschappen uitpakt, zullen we zonder al te veel rancune moeten ervaren. Het is in ieder geval een goed gelukte bezuinigings operatie gebleken. Met natuurbeheer en milieubeleid komt men er, relatief gezien, weer met een koopje vanaf. Het leek er even drommels veel op dat het anders uit zou pakken. Men moest dan ook wel, even heel snel, initiatief nemen. Dit dreigend gevaar had even snel een hoge prioriteit nodig.

Zoals jullie merken ben ik nogal teleurgesteld in het feit dat die hoge prioriteit voor natuurgebieden economische termen als uitgangspunt heeft meegekregen. Binnen een nauwe marge worden ecologische aspecten in ieder geval nog erkend als aandachtspunten. Laten we het maar bij deze hoopvolle conclusie houden.

Biologen zitten in elk geval nog in de race. En dat is voor natuurbehoud zo gek nog niet.

hans

IRAK EN DE BOM

Nadat in het juni nummer van vorig jaar (nr. 16) het artikel was verschenen over kernenergie in de Sowjet-Unie, zijn we bezig gegaan met onderzoek naar kernenergie in het Midden Oosten. Het resultaat liet nogal zich wachten. Daarom nu al vast een onderdeel daar uit: Irak.

De rest houden jullie van ons tegoed.

roerig

De geschiedenis van het Iraakse atoomprogramma is zonder twijfel de meest roerige ter wereld. Politieke moorden, bomaanslagen en luchtaanvallen. Het staat tevens vast dat Irak een zeer slimme politiek heeft gevolgd om zijn atoomprogramma compleet te krijgen zonder daarbij van één leverancier of land afhankelijk te worden. Het land bezit kerntechnologie uit de U.S.S.R, Frankrijk en Italië. Iraks rijkdom aan olie en dus aan geld verleende het land een snelle ingang tot Europa en zijn kerenergie-industriën. Zo verkreeg Frankrijk in ruil voor een kerncentrale olie en eindigde eveneens als eerst in de race om een omvangrijke wapenleverantie. Ook in het geval van Italiaanse leveranties speelden olie en wapens een belangrijke rol.

Wat bezit Irak zoal aan nucleaire installaties? De eerste werd in 1968 van de Sovjet-Unie gekocht, een kleine 2 Megawatt onderzoeksreactor vooral bedoeld als trainingscentrum voor Iraakse kernfysici. De reactor is nog steeds in gebruik voor medies en landbouwonderzoek. Hij staat bekend onder de naam Manega. In 1981 werden de volgende twee reactoren geleverd. Dit maal uit Frankrijk; de 70 MW pooltype-reactor genaamd Osiris en de 800KW pooltype-unit genaamd Isis. Beiden gebruiken 93% verrijkt uranium geleverd door Frankrijk. De derde leveran-

tie bestaat uit 4 laboratoria: Eén "hete cel", één voor medies onderzoek en twee voor landbouwonderzoek en voedselbestraling. Alle vier geleverd door Italië. Verder krijgt Irak van Italië ook nog uraniumerts en verrijkt uranium. Irak trachtte eveneens een Candu-zwaarwaterreactor te kopen in Canada maar die zaak ging niet door. Sinds India reactoren wist te halen dat het een bom wist te maken is Canada voorzichtig geworden met de export van de Candu-reactoren. Ook Brazilië is betrokken bij het Iraakse programma. In 1979 sloot dat land een akkoord met Irak over de levering van laagverrijkt uranium. Een vreemde zaak omdat Irak nog niet over lichtwaterreactoren beschikt die dat kunnen gebruiken. Verder schijnt er een geheime clause in het contract te zitten die de toekomstige levering van plutonium zou bevatten.

Mossad

Al deze factoren spelen mee rond de vraag of Irak bezig is een atoombom te maken. Voor de Mossad de Israelische geheime dienst is dat blijkbaar al lang geen vraag meer. Alhoewel deze dienst zelden of nooit sporen achterlaten van hun actie's staat het vrijwel vast dat zij de hand hebben gehad in de diverse sabotagedaden tegen het Iraakse atoomprogramma. Ik zet deze pogingen even op een rijtje. In December 1978 trachtten onbekender dhr Yahya Meshed te vermoorden, hetgeen in eerste instantie mis-

lukte. Meshed was een Egypties wetenschapper die het Iraakees-Franse project leidde en eveneens bezig was te onderhandelen over de overname van 10% van de aandelen van de Europese verrijksfabriek Eurodif. Die aandelen behoorden vóór 1979 toe aan Iran maar na de Islamietische revolutie verklaarden die Kernenergie als "duivels" te beschouwen. Die onderhandelingen werden afgebroken nadat een tweede poging om dhr Meshed te doden wel slaagde. Twee maanden ná deze moord maakten vermoedelijk dezelfde aanvallers een grote blunder: zij vermoorden een Parijse boekhandelaar genaamd J.J. Graff. Deze man had echter het ongeluk met dezelfde naam getooid te zijn als een hoge kernenergiespecialist die een belangrijke functie had bij het Iraakeese project. In april 1979 werd er een bom geplaatst bij een Frans constructiebedrijf in Seynesur Mer, een bedrijf waar op dat moment de reactorvaten van de beide, voor Irak bestemde, kerncentrales lagen. De bom bracht ernstige schade toe aan de twee vaten. Op 30 September werd het Iraakse kernenergiecomplex bij Bagdad aangevallen door Phantomstraaljagers met Iraanse kentekens. Niet iedereen is er van overtuigd dat het ook werkelijk Iraanse vliegtuigen waren. Eén van de redenen daarvoor was dat het Iraanse opperbevel geen enkele melding had gemaakt van de aanval. Iets van de aanval zou in de Iraanse pers beslist breed uitgemeten zijn. Het Iraanse leger ontkende enkele dagen na de aanval zelfs enige betrokkenheid. Alhoewel de schade minimaal bleek werd de Isisreactor gesloten en zijn brandstof in een ondergronds kanaal opgeslagen. De Franse technici werden snel naar Frankrijk gerepatriëerd en Irak vertelde het IAEA dat inspecties "opgeschoven" worden totdat de oorlog voorbij is. Tussen de twee bombardementen door hebben de Iraakse autoriteiten ook nog 2 keer een poging van gewapende mannen om de centrale bij Bagdad binnen te dringen vrijdeld. Hun identiteit is nooit vrijgegeven. In augustus 1980 waren de Italiaanse leveraniers aan de beurt. Een bedrijf, Snia-Techint, wat betrokken was bij de levering van de nucleaire laboratoria aan Irak werd aangevallen. De schade bleef onbekend. De meest effectieve sabotage werd gepleegd op 9 juni 1981. Toen voerden Israëls F4's en F16's een precisiebombardement uit op de Osirakcentrale. De Israëlische regering verklaarden dat zij het bombardement uitvoerden omdat Saddam Hoessein vertelde dat de Iraakse atoombom enkel en alleen voor de zionisten bestemd was. Het tijdstip was zo gekozen dat er geen buitenlandse technici aanwezig waren én dat er geen straling vrij zou komen. Volgens Israël zou de Osirak op 1 juli '81 bedrijfsklaar zijn.

Reformatoisch Dagblad
11 juni 1981

Stijging goudprijs door aanval Israël

LONDEN — De goudprijs is maandag in Londen aanzienlijk gestegen nadat bekend werd dat Israëlische straaljagers zondag een kernreactor in Irak hebben verwoest. De slotprijs van 473,25 dollar per ounce (31,1 gram) was bijna zeventien dollar hoger dan de opening op 456,50 dollar en 11,50 dollar hoger dan de slotprijs op vrijdag.

Zowel Irak zelf als ook de U.S.A en Frankrijk protesteerden hevig. De Amerikaanse regering meldde ook dat zij er beslist niet in gekend was, alhoewel de columnist van de New York Times een dag voor het eerste bombardement in '80 schreef dat het Pentagon een dergelijke actie wel vreesde. In een artikel in een weekblad voor atoomgeleerden pleitte de Israëlische geleerde Yuval Ne'eman voor een embargo van nucleair materiaal dat op enigerlei wijze gebruikt zou kunnen worden voor het vervaardigen van

een atoomwapen. Dat embargo zou dan moeten gelden voor gebieden waar onverantwoordelijke' machthebbers regeren. Ne'eman noemde met name Zuid-Oost Azië en het Midden-Oosten maar sloot gemakshalve de Dimona-reactor in Israël zelf uit. Dat embargo zou opgelegd moeten worden door de beide grootmachten en de landen als de B.R.D, Frankrijk, Italië, India, Pakistan en Canada. Maar zelfs de vakidioten en collega's reageerden negatief. Ne'mans verdeling in veilige en onveilige landen werd afgekraakt en het versleten paard van het Non-Proliferatieverdrag werd van stal gehaald

Riad betaalt nieuwe Iraakse kerncentrale

TAIF (AP, Reuter) — De Iraakse kerncentrale die op 7 juni door Israël werd gebombardeerd, zal worden herbouwd met geld van Saoedi-Arabië. Frankrijk is weer bereid de bouw ter hand te nemen en Portugal zal Irak 130 ton niet-verrijkt uranium verkopen dit jaar. Vorig jaar verkocht Portugal 120 ton aan Irak.

Koning Khaled van Saoedi-Arabië heeft zijn regering opgedragen alle kosten te dragen die gemoeid zijn met de herbouw van de Iraakse kernreactor. De koning zou hierover overleg hebben gepleegd met de Franse president Mitterrand toen hij onlangs Parijs bezocht.

Parijs heeft bereidheid getoond de centrale opnieuw te bouwen ter vervanging van de vorige door Frankrijk geleverde Osirak-centrale. Parijs wacht op een formeel verzoek van Irak. De Iraakse vice-premier Tareq Aziz wordt binnenkort in Parijs verwacht om deze kwestie met de Fransen te bespreken, aldus verneemt men in Bagdad.

en opgepoetst. Ook regeringsinstanties van de grootmachten en de andere landen reageerden afwijzend. Klaarblijkelijk heeft de Israelische luchtmacht een variant bedacht op het embargo-idee: 'het simpelweg bombarderen van nucleaire reactoren in landen die geregeerd worden door 'onverantwoordelijke' Machthebbers. Het is een hulveringwekkende gedachte dat Israël dit als zijn nieuwe politiek beschouwt. In het Iraakse geval werd een centrale vóór de gereedkoming ervan platgegooid, maar wat doet Israël als zijn geheime dienst er te laat achterkomt dat een Arabische kerncentrale al in werking is? Staten handelen niet zozeer vanuit principes als wel uit eigenbelang. Israël is hierop geen uitzondering zij zullen er alles aan doen om te voorkomen dat een Arabisch land atoomwapens zal kunnen bezitten. En daarbij nemen ze waarschijnlijk door straling aangetaste steden op de koop toe.

wel of niet?

Rest natuurlijk nog de vraag: Wil Irak werkelijk een atombom of wil zij 'slechts vreedzaam gebruik maken van door kernenergie geleverde electriciteit'. Het antwoord kan niet met zekerheid gegeven worden maar er zijn desalnietemin aanwijzingen die er op duiden dat Irak inderdaad een atombom wilde/wil maken. Irak heeft het Non-Proliferatie verdrag ondertekend hetgeen betekend dat zij hun nucleaire installatie's aan inspectie door het IAEA onderwerpen. Volgens het IAEA hield Irak zich goed aan de N.P.V-regels, maar wie de Vlegel langer leest dan vandaag (nr 16) weet dat het N.P.V. niet meer is dan een wassen neus. Irak beschikt door haar relatieve onafhankelijkheid van één verkoper over de mogelijkheid om zonder ook maar een regel te overtreden tóch een bom te maken. Frankrijk heeft het

N.P.V. namelijk niet ondertekend en kent nauwelijks exportrestricties op het gebied van nucleair materiaal en kennis. Integendeel zelfs, om uit de kosten van het eigen kernenergieprogramma te komen én om de Franse nucleaire industrie op de been te houden wordt er veel en graag geadverteerd met de Franse nucleaire technology.

Toen Frankrijk de Osiris en Isis aan het bouwen was stond zij onder zware politieke druk van de U.S.A om met de bouw te stoppen óf op zijn minst de reactor zodanig te veranderen dat het met zogenaamde Caramel-brandstof kan werken. Dit is verrijkt uranium van slechts 8% U235. Om een uraniumbom te maken is minstens 50% U235 nodig.

Maar Irak bood tegendruk en combineerde dat met beloftes van olie en belangrijke handelsvoordelen. Dat laatste bleek te werken en de Fransen hielden zich aan het oorspronkelijke contract. (Het is overigens ironies dat het juist de Amerikanen zijn die protesteren tegen de Osiris-verkoop omdat zij zelf volgens de IAEA-rapporten plutonium aan Irak leverden) Wanneer er natuurlijk uranium in de Osiris gestopt zou worden kan men met een neutronenbombardement de U238 veranderen in Pu239 en dat is het geschiktste materiaal voor een plutoniumbom. Irak zou dan nog wel speciale instrumenten nodig hebben maar volgens experts kunnen ze die zonder buitenlandse hulp maken. Dat dit een reële mogelijkheid is bevestigd Francis Perrin, de ex-voorzitter van het Franse 'Commissariat a l'Energie Atomique': het is duidelijk dat als de Irakezen maar genoeg personeel trainen er

in de Osiris plutonium gemaakt kan worden. Dit plutonium is oorspronkelijk bedoeld voor experimentele doeleinden maar langzamerhand zouden ze over genoeg plutonium beschikken om een bom te kunnen maken (2á3j.r) De Franse technici die de Osiris installeerden vertelden dat die vóór het bombardement al aangepast was voor het maken van Pu239.

Volgens Amerikaanse inlichtingendiensten zijn er ook contacten tussen Irak en China. China gaat 55kg verrijkt verkopen aan de Irakezen. China heeft evenals Frankrijk het N.P.V niet ondertekend, zodat ook hier geen contróle meer mogelijk is.

Hoe het op dit moment met het atoomprogramma van Irak gesteld is valt niet met zekerheid te zeggen. Na het Israëliische bombardement werd de Osiris gesloten en zoals al eerder vermeld werden de contróles 'uitgesteld. Of de Osiris nog steeds gesloten is, is niet bekend. Maar het lijkt onwaarschijnlijk dat de Irakezen hun jacht op de bom opgeven, temeer daar men weet dat aartsvijand Israël wél over kernwapens kan beschikken.

Atoomenergie Omdenondjunie

ARROGANTE ZAKKEN I

De KEMA liet een rapport uitlekken wat ging over de gevolgen van een ongeluk met een kerncentrale. Niet over zo maar een ongeluk, nee, het ergst denkbare ongeluk wordt daarin behandeld. En we weten het nu zeker: er kán NIETS mis gaan. Ja natuurlijk (het lijkt wel een kwis van de NCRV) kan wel er wat fout gaan, maar gevolgen zal dat dus echt niet hebben. Zelfs de direkte omgeving van de centrale hoeft niet, zoals tot dusver in onze grenzeloze naïviteit aangenomen, 'geëvacueerd te worden. De radio-aktiviteit dat bij dat ergst denkbare ongeluk vrij zal komen, zal zo gering zijn dat de buurtbewoners alleen een paar uur binnen moeten blijven. Hallelujah. Natuurlijk kwam op dat rapport kritiek, want niet iedereen is overtuigd dat het wel zal meevallen. Maar wie nu dacht de KEMA daarmee in 't nauw te brengen, heeft het mis. De enigste reactie die ze geven is dat het niet zo vreemd is, dat er mensen tegen zijn, want " de AKB is tegen ék rapport waar kernenergie er niet

zo slecht af komt". Geen inhoudelijke argumenten of discussies, ze weigeren zelfs expliciet om over het rapport te discussiëren. Nee, ze zijn verdorie weer net zo arrogant aan 't worden als pakweg 10 jaar geleden. Ze weten dat ze goed zitten, dat de atoommafia dan misschien numeriek niet meer zo groot is als toen, maar wel veel machtiger op dit moment.

En waaróm laat de KEMA dit (oude) rapport nu in de openbaarheid komen? Wel nu, na het voor Moerdijk als mogelijke vestigingsplaats vernietigende rapport van de RARO, is dit de manier om die politiek-gunstige plaats weer te herwaarderen.

Dat dit gebeurt onder het valse voorwendsel van wetenschappelijk onderzoek zal hun worst wezen. Dat dit gebeurt met de redenering dat je zelfs midden op de Dam zo'n ding kunt bouwen, kan hun ook niks bommen. Dat nu de KEMA door niemand meer geloofd worden als ze het over kernenergie hebben, kan ze ook niks schelen; zij hebben de macht!

De arrogante zakken!

ARROGANTE ZAKKEN II

Een andere grote kanshebber voor de prijs van de arrogantste zak van de maand januari is ons aller Edeze burgervader.

Enige tijd geleden werd er ingebroken in Bennekom. De buit was 5000 pieken. De politie was snel aanwezig, maar was niet slim genoeg om de inbreker in terekenen. Ze riepen de hulp van het leger in. Die vonden dat natuurlijk prachtig. Twee helicopters werden ingezet. De inbreker werd uiteindelijk dan ook gepakt.

Jan Eleveld, voor de Vlegel-abonnee's buiten Ede, dat is de lijsttrekker in de gemeenteraad voor Progressief Ede, stelde daar vragen over. Vond de burgemeester ook, dat

men het leger niet (en zeker niet in dit geval) in moest zetten tegen de eigen bevolking?

Van Dijke vond niet dat hij die vragen kon beantwoorden, omdat het een zaak van justitie was. Eleveld vond dat maar vreemd. Hij kwam hier op terug in de commissie Algemene en Bestuurlijke Aangelegenheden: "Ik vind het een beetje vreemd dat u de vragen niet wilt beantwoorden. Deze commissie houdt zich toch ook bezig met criminaliteitsbestrijding?" Van Dijke was het daarmee eens, maar orakelde: "Het gaat hier niet om criminaliteitsbestrijding, meneer Eleveld" (het kleinerende toontje druipt er van af), "Dit betrof een opspor

IN BEWEGING

ing en aanhouding en dat is een zaak van justitie".
Ha, ha, zo ken ik er nog wel een paar. Dus de ABA is er alleen voor de kriminaliteitsbestrijding als er niets gebeurt, zodra er wel wat gebeurt is het weer geen kriminaliteitsbestrijding en hebben ze er dus niets mee te maken. Inspraak anno 1986?

Maar Van Dijke had nog meer, hij vervolgde zijn beetje bitse antwoord: "Bovendien schrijft u in uw vragen dat het gaat om een kleine crimineel, maar wist u", ik kan z'n opgeheven, dreigende, priemende vingertje bijna zien, "dat het hier om één van de meest gezochte inbrekers van Nederland gaat?"

Nee, dat wist Eleveld niet. Hoe had die dat ook kunnen weten? Iedere arrestatie zal wel niet in de gemeenteraad besproken worden, neem ik aan. Dat wist helemaal niemand

op het moment dat besloten werd het leger tegen hem in te zetten. Dat wist Van Dijke ook niet. Ja, later, maar voor de potentiaat was dat wel een leuk smoesje om die lastige PE weer eens af te wimpelen. 'k Zie de hele raadzaal al kromliggen van het lachen na 't antwoord: ha, ha-ha, die domme PE! Maar behalve dat niemand dat op dat moment kon weten, hoeft het natuurlijk ook helemaal niet waar te zijn. Van Dijke kan het ook best verzonnen hebben om achteraf dingen goed te praten. Te controleren is het toch niet, zal die wel denken.
Een goede kanshebber voor de prijs van de arrogantste zak van de maand, die van Dijke.

UITSLAG

Na ampel beraad is de jury tot een unanieme beslissing gekomen: de boekaal voor de arrogantste zak van de maand gaat naar: Burgemeester van Dijke. Een citaat uit het jury-rapport: "Van Dijke heeft zijn kandidatuur voor de jaarprijs duidelijk gesteld. Het is nog maar zeer de vraag of er iemand dit jaar zelfs maar in de buurt van hem kan eindigen. Of hij zou het zelf moeten zijn".

absurd hoge straffen.

ter illustratie van
TROUW 23-1-'86

Winkelruit. Een Nederlandse vrouw is in Hamburg tot anderhalf jaar veroordeeld, omdat ze januari vorig jaar winkelruit heeft ingegooid. Ze deed dat tijdens een solidariteitsdemonstratie voor de Rote Armee Fraction. Totaal sneuvelen er ruiten bij ongeveer zeventig Hamburgse winkels.

het geschrevene

op blz. 14:

Mededeling: Drankenhandel Covinet (Hoogstraat 67 te V.) is gestopt met de verkoop van Z. Afrikaanse producten. Dit is het eerste echte succes in de fruitboycotactie wat Wageningen betreft dan natuurlijk.

